

Posudek oponenta bakalářské práce Zuzany Šaršonové:
Sexuální výchova na základních školách
(FHS UK říjen 2006)

Cílem bakalářské práce studentky Zuzany Šaršonové je pohlédnout do českých základních škol, aby zjistila, jakým způsobem probíhá sexuální výchova.

Práce je poměrně obsáhlá, má 101 stran, z toho na 36 stranách je část teoretická, na 32 stranách část empirická, seznam literatury má 48 položek včetně cizojazyčných, na ostatních stranách v přílohách jsou přepsány rozhovory.

V teoretické části autorka seznamuje čtenáře se situací, která je v české současné době taková, že rodina přenechala škole úkol předat společnosti sexuálně vychované děti. Obsahem jsou kapitoly jako Vymezení pojmu, Průřez historií (dozvíme se, že u nás se začala sexuální výchova, dříve zvaná výchova k manželství a k rodičovství, uplatňovat už v roce 1921 založením dnešního Sexuologického ústavu); Současné pojetí rodinné a sexuální výchovy (jaké jsou obsahy výuky na obou stupních ZŠ); Přístupy k sexuální výchově (psychologický, medicínský, pedagogický); a Pohled z hlediska situace v zahraničí.

Další část práce představuje peer-projekty - „vrstevnické“. Jejich fungování nám může přiblížit situace např. v skautských oddílech, kde o něco starší vrstevník – tzv. rádce – provází mladší děti na jejich cestě, což díky společným prožitkům upevňuje vztahy, a hlavně má pozitivní výchovný efekt (pozn. EP). Peer-řešení je takovýmto instrumentem, vhodným u emotivně podbarvené problematiky (drogová závislost, analfabetizmus, pomoc v nemoci...) a v případě této bakalářské práce při sexuální výchově ve školách. Výklad zmiňuje situaci uplatňování metody v ČR v letech 1995 – 2000 a financování – že ministerstvům se nepodařilo aktivity udržet při životě, a po téměř vymizení se jich ujímají NNO, konkrétně Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu.

Cílem výzkumné části práce je porovnání odpovědí od dvou skupin respondentek (14 žen: 7 učitelek základních škol učících předmět rodinná výchova, v jehož rámci se věnují sexuální výchově, a 7 respondentek – mladých dívek v roli peer-aktivistek, jak je autorka nazývá). Jde tedy o kvalitativní výzkum. Zkoumaný materiál spočívá ve získání odpovědí v řízených rozhovorech. Rozhovory vznikly položením deseti otázek, respondentkami zodpovězenými, rozhovor byl zaznamenán na magnetofon a přepsán. Vyhodnocení autorka provedla příjemným a přehledným způsobem: ke každé položené otázce vybrala ze všech mnohdy rozsáhlých odpovědí tu pasáž, která nejvýstižněji na otázku odpovídá, tyto konkrétní odpovědi sdružila podle jejich charakteru, a skupiny odpovědí komentovala a zhodnotila. Díky tomuto zkoumání autorka zjistila při práci učitelek metodickou i obsahovou nejednotnost, vyznačující se tápáním, bezradností a v důsledku toho nahodilostí přístupu. Práce peer-aktivistek je naopak předem

připravená, přesně mířená, s jasně definovaným obsahem. Zatímco učitelky protěžují při výuce spíše složku postojovou a mravní, peer-aktivistky spíše složku technickou a praktickou.

Autorka ve vyhodnocení výsledků usuzuje, že důvodem, proč učitelky vycházejí ve své činnosti jako méně úspěšné než peer-aktivistky, je, že svůj vyučovaný předmět nepovažují za důležitý, že nerozumějí svým žákům kvůli svému věku, životním zkušenostem nebo postojům, nebo dokonce uvažuje o tradiční nízké společenské prestiži českého učitele.

Dovoluji si přidat své vysvětlení tohoto rozdílu, který vychází v neprospěch učitelek: Lidská společnost je systém, který sice neustálým přizpůsobováním reaguje na změny a vlivy prostředí a aktivně se stále mění a dotváří, ale korekční mechanismy fungují i proti změnám – ty se projevují tak, že lidé některé věci nedělají, nebo dělají neradi, jen přes určité skrupule nebo nechuť. Tato nechuť brání tomu, aby společnost sama sobě škodila, a projevuje se konzervativním vztahem ke změnám. Tato opatrnost ke změnám např. u sexuálního chování byla po věky udržována tabuizováním sexu, o čemž autorka v teoretické části práce taky píše. Škola si ze stejného sebezáchovného důvodu jistý stupeň konzervativizmu také udržuje, a proto má snad nějaký smysl to, že se učitelé tabuizování sexu ještě plně nezbavili. Peer-aktivistky naopak tabuizování sexu neuznávají, jdou k věci přímo. Nejistota v přístupu učitelek plyne z jejich podvědomého (možná i vědomého) cítění, že tak čistě technická záležitost, jako je ochrana proti AIDS apod. do školy nepatří, protože nejsou obsahem vzdělanosti (např. až bude objeven lék proti AIDS, přestane být důležitá ochrana při sexu, ale jistě se objeví jiné problémy, které bude potřeba řešit zcela novým způsobem). Proto je dobré řešení tuto úlohu přenechat aktivitám peer, které formou jakéhosi „kurzu“ děti naučí základům hygieny, ostatní vzdělávání zůstane učitelkám. Jako ilustrace dobře slouží prohlášení žáka z výpovědi jedné učitelky, který se nechtěl zúčastnit sexuální výchovy, aby se mu problematika sexu nezošklivila. Tušil totiž, že by se mu tím mohla zošklivit i sama učitelka.

Hodnocení: Práce je skutečně hezká, po formální stránce má vše, co má mít, teorie je zpracovaná vyčerpávajícím způsobem, zpracování výzkumu a způsobu, jakým byl rozboru výsledků udělán, není co vytknout. Vše je zpestřeno doslovným opisem rozhovorů, z kterých mimochodem je patrné, že učitelky dokáží formulovat smysluplné věty hůře, než peer-aktivistky. Stálo by za pokus udělat ještě malý experiment, který by přinesl vhled do toho, jak hodnotí školní děti rodinnou výchovu a jaký by byl výsledek jejich srovnání těchto dvou popsanych způsobů výuky. Během obhajoby si dovoluji požádat o vysvětlení zmínky o tom, že sexuální tematika zmizela ze zorného pole masmédií (s. 4).

Bakalářskou práci doporučuji ohodnotit 42 body s možností zvýšení či snížení o cca 2 body podle výsledku obhajoby.

Eliška Pincová